

Suomalaiset kylähullut

PEKKA LAAKSONEN

Jasmin Salomaa

Kylähullu näyttää olevan suomen kielessä verraten uusi sana. Nyky-suomen sanakirja (1951–61) ei sitä tunne vaikka muutoin luettelee melkoisen hulluuden kirjon pätkähulluista filmihulluihin saakka. Kylähullu lienee käännöslaina ruotsin kielestä, jossa byfåne tarkoittaa tavalla tai toisella poikkeavaa ihmistä. Saksan ja englannin kielessä ilmiö liitetään niin ikään kylään. Puhutaan »Dorfnarrista» tai »village idiotista». Kylähulluus on siis ennen muuta yhteisöllinen ilmiö, toisin kuin esimerkiksi suuruudenhulluus tai golfhulluus, jotka enemmänkin viittaavat yksilölliseen ominaisuuteen tai erikoisuuteen.

Ilmiön yhteisöllisyyden ymmärsi jo ikiliikkujan keksijä sotamies Aarne Honkajoki aikanaan. Muistamme Honkajoen ja kapteeni Lammion sananvaihdon Tunte-mattomassa sotilaassa vaiheessa, jossa päällystö alkaa saada tarpeekseen Honkajoen puheista ja hupia herättäneistä harrastuksista:

- Älkää viisastelko. Oletteko kommunisti?
- Olen keksijä. Varsinainen ammattini on kyllä ollut käpyjen keräily, mutta pidän tiedettä kuitenkin pääasiallisena elämäntehtävänäni.
- Oletteko mielenvikainen?
- Herra kapteeni. Tällaista kysymystä ei epäilyksenalainen voi koskaan itse ratkaista. Sen asian määrittelee ympäristö.

Vaikka kylähullu poikkeavien ihmisten yleisnimenä onkin nuori, se ei tietenkään ole osoitus siitä, että itse ilmiökin olisi myöhäistä perua. Murrekokoelmamme osoittavat, että oudosti käyttäytyvien ihmisten nimityksiä on pitkä rivi: konu, ylenannettu, löysäpäinen, hessahtanut, viisashullu, kahjo, löylynlyömä, jurko, möyry. Asia on voitu ilmaista myös kiertäen »se on vähän sellainen». Aiemmin ei

selvästikään ole ollut tarvetta käsitteellistää tai kategorioida tämänkaltaista poikkeavuutta yksiselitteisesti yhteen pilttuuseen, yhden sanan taakse. Meitä on riittänyt moneen lähtöön. Murrenimitykset ovat usein sangen osuvia, mutta ne eivät helposti avaudu ulkopuolisille.

Esimerkiksi kelpaa Kivivuoren Oton ja kirkkoherran rouvan keskustelu Pentinkulmalla. Rouva on yrittänyt turhaan taivutella yksikseen elelevää Susi-Kustaata kirjoittamaan nimensä keisarille osoitettavaan kansalaisadressiin. Lopulta rouva vetoaa siihen, että keisari on rikkonut valansa. Mutta omituisesti käyttäytyvä Susi-Kustaa panee leikiksi koko asian ja ilmoittaa ottavansa itse asiasta selvää keisarilta, kun suvemmallä hänet tapaa. Kun rouva erehtyy tosissaan kysymään, missä he tapaavat, vastaus kuuluu: »Täällä näin. Se on vähän lähetelly semmosta tietoo, että hän tulee suvella onkelle mun kanssani». Rouva poistuu harmissaan ja tuohtuneena Kivivuoreen ja yrittää saada Otolta selville, mikä Susi-Kustaa oikein on miehiään, mutta yhteisiä sanoja on vaikea löytää:

– Mutta mikä mies on tuo, jota sanotaan Susi Kustaaksi? Onko hän jotenkin venäläis-mielinen? Hän kieltäytyi kirjoittamasta nimeään, eikä edes ruvennut vakavasti keskustelemaankaan.

– No se on semmonen jurko.

– Jurko... Mitä se merkitsee?

– Vähän samaa kuin möyry.

– Möyry... Onko sellainen möyry? Jurko ja möyry. Ovatko ne kansankielen sanoja? Käyttääkö kansa niitä yleensä?

– Toisinaan. Ne nyt on kenen sanoja kulloinkin.

– Jurko on siis sellainen, joka ei puhu vakavasti... Siis jotenkin epäkohtelias...

Otto nauroi.

Tuntuu siltä, että hullun kirjoihin on aiemmin päässyt tai joutunut melko helposti. Poikkeava käyttäytyminen on aina pantu merkille, vaikkei siitä numeroa ole tehtykään. Poikkeava elämäntapa, pukeutuminen, erikoislaatuiset teot tai ajatukset ovat voineet tehdä ihmisestä monien kaskujen kohteen. Omien ansioittensa lisäksi hänen nimiinsä on saattanut kertyä sekä uusia että vanhoja aivan toisiin ihmisiin liittyviä juttuja. Henkilöihin liittyvä perinne on tällaista.

Kylähullut tai kyläboheemit ovat olleet toisensa hyvin tuntevan yhteisön merkikihenkilöitä. Kylähullu on voinut olla antisankari, sosiaalisesti tarpeellinen ja tärkeä yksilö, joka hullutuksineen on auttanut sovinnaisuuksiin pakahtuvaa yhteisöä kestämaan arkipäivän paineita. Tämän takia ihmisten suhtautuminen kylähulluihin on ollut ristiriitaista. Heidän kauttaan ovat kanavoituneet monenlaiset vastakkaiset tunteet.

Kylähullua on voitu pilkata, matkia, halveksia, hänelle on saanut julkisesti nauraa. Hänellä on voitu pelotella lapsia, häntä on käytetty esimerkkinä elämässään huonosti pärjänneestä ihmisestä. Mutta samalla häntä on voitu kadehtia. Hänen käytöksensä on vapauttavan epäsovinnasta ja -sosiaalista. Hän tekee mitä tahtoo, sanoo mitä sylki suuhun tuo. Moni kylähullu on ollut paikkakunnan tunnetuin tai ainakin hauskin nähtävyys. Näin hänestä on tullut ennakkoluulottomine temppuineen ja tekoineen – joihin muut eivät kykene – ahdistavien ja tiukkojen normien rikkoja, vapauden symboli, helpottava nauru, legenda jo eläessään.

Kuva: SKS KRA / Tõivo Täivi

Maisun Miitrei Suistamon Maisulasta elätti itsensä erilaisilla esityksillä ja oli tunnettu Helsingissä asti, jossa hänet tapettiin ja ryöstettiin Esplanadin puistossa vuonna 1942.

Kylähullun sosiaalinen merkitys riippuu tietenkin siitä, millainen hän on, mil-laista poikkeavuuden lajia hän edustaa. Onko hän tietoisesti erikoinen, itsensä omin kummallisoin keinoin elättävä erakko, yltiöpäinen valehtelija, veijari, keksijä tai laiskuri tai sairautensa tai vammansa takia poikkeavaan rooliin joutunut.

Hulluuden luokittelua

Nimestään huolimatta kylähulluus ei tietenkään rajoitu vain maalaisympäristöön. Kulttuurihistoria, yliopistomaailma ja politiikka kaikilla tasoilla tuntevat omat originellinsa ja boheeminsa. He ovat tarjonneet hyvää aineistoa kirjailijoille ja elokuvantekijöille. Kotimaisen viihdekulttuurimme parhaat hahmot pekat ja pätkät, turhapurot, viljot ja kummelit ovat pysyvässä kiitollisuudenvelassa näille sekä ihailuille että halveksituille edeltäjilleen. Suomessa kylähullut ovat kiinnostaneet viihteen ja taiteen tekijöitä enemmän kuin tutkijoita.

Kansainvälisen kylähullututkimuksen ahkerimmin siteerattu tutkielma on Orrin E. Klappin artikkeli *The Fool as a Social Type* (1950). Kirjoittaja on luokitellut suullisen perinteen, kirjallisuuden ja draaman tuntemat hullut kymmeneen kategoriaan. Se on helpottanut ymmärtämään ilmiön monitahoisuutta ja universaalisuutta. Klovnia ja narria Klapp pitää vanhoina kirjallisen komedian hahmoina, joilla on selvä statusero kylähulluihin tai kyläboheemeihin. Yhteistä kuitenkin on, että kaikkia mieluummin siedetään kuin syrjitään tai rangaistaan. Klapp luokittelee hullut näin:

Klovnit poikkeavat ns. normaaleista impulsiivisen tai leikkisän käyttäytymisensä puolesta. Kepposet, virnistely, matkiminen ja kaikenlainen konstailu ovat tällaista käytöstä. Meidän kirjallisuudessamme tyyppi on aika harvinainen. Ehkä Marko Tapion Aapo Heiskasen viikatetanssin päähenkilöä voi pitää itsemurhaa hautovana itkevänä klovnina.

Burleski lurjus eli hulttio ottaa erivapauksia ja käyttäytyy kielletyllä tavalla. Hän voi aiheuttaa vahinkoa, tehdä häpeämättömiä eleitä, järjettömiä ilkitöitä, jopa rikoksia. Esimerkiksi Mikko Vilkastuksessa on aika paljon burleskia lurjusta.

Hurjapäälle ominaisia piirteitä ovat äärimmäisyyksiin menevä käytös ja ymmärryksen puute tavanomaisia sääntöjä kohtaan. Hurjapään rohkeus on uhmailua, usein tyhmänrohkeutta. Kirjallisuutemme tuntee useita hurjapäitä: Nummisuutarien Eskon, Laurilan Uunon Pentinkulmalta, sotamies Viirilän Tuntemattomassa.

Kömpelöiden ja rampojen ominaisuudet aiheuttavat ristiriitaa tilanteissa, jotka edellyttävät ns. arvokasta käyttäytymistä. Tällainen on esimerkiksi Joel Lehtosen Sakris Kukkelman, rakastunut rampa, tai Veikko Huovisen sodassa päänsä vioittanut koirankynnen leikkaaja.

Ulkomuodoltaan erikoiset voivat myös joutua poikkeavien kategoriaan ja näin päätyä hullun roolin. Haanpään Taivalvaaran näyttelijä voisi kuulua tähän ryhmään.

Yksinkertaisiin ja narrattaviin kuuluu sekä traagisia että koomisia eri tavoin jälkeenjääneitä tai muuten naiiveja ihmisiä. Sillanpään Hurskaan kurjuuden Juha Toivola on yksi heistä.

Pelkurit, arat ja hissukat ovat varovaisia ja alistuvia, ja heiltä puuttuvat kokonaan aggressiivisuus ja rohkeus. Tällainen on vaikkapa Pentinkulman Leppäsen Preeti.

Murheenkryyniksi voi joutua kuka tahansa kolmen edellisen kategorian edustajista. Tyhmyyttään tai alistuvuuttaan hän joutuu jatkuvan pilkan kohteeksi, mutta selviää tilanteista epäonnistumisistaan huolimatta. Murheenkryyni on sotilasfarsien vakiokalustoa.

Mahtipontisten ja suurikokoisten joukossa voi olla keitä tahansa merkkihenkilöitä. Heidän mahdikkuitensa tai ylimielisyytensä teennäisyys paljastetaan, ja tällöin heidän käyttäytymisensä nähdäänkin koomisessa valossa.

Valesankari syntyy, kun sankarin rooli – vaikkapa aatelisnimi – annetaan jollekin saamattomalle tai onnettomalle. Ehkä Haanpään kenraali Impola kuuluu tähän ryhmään.

Tämäntapaisessa luokittelussa monet originellit sijoittuvat ominaisuuksiensa puolesta useaan kategoriaan. Suomalaista kaunokirjallisuutta kylähulluuden näkökulmasta tarkastellut Hannes Sihvo päätyy teoksessa Hullun kirjoissa (Laaksonen ym. 1989) seitsemän sortin kotimaisiin originelleihin: 1) onnettomat, 2) erakot ja kiertelijät, 3) profeetat ja näkijät, 4) filosofit, 5) utopistit, 6) anarkistit, 7) narrit ja veijarit. Kiinnostavalla tavalla käy ilmi, että erikoisuus, erilaisuus tai hulluus osoittautuu yhdeksi suomalaisen kirjallisuuden hellityimmäksi ominaisuudeksi. Merkillisen säännönmukaisesti se näyttää miehiseltä ominaisuudelta. Saman seikan voi päätellä myös perinneaineistosta. Heimopiirteinä se taas tuntuu hakeu-

tuvan itäsuomalaiseen kulttuuri-ilmastoon, jos kohta loistavia poikkeuksia tunnetaan kaikkialta lännestä. Jukolan veljesparvessa toteutuvat useimmat suomalaisen perushulluuden lajit. Niistä on ajan mittaan tullut, kuten Linnan tuntemattomistakin, ihailtavia suomalaisia perustyyppisiä. Sihvo kiepauttaa ajatusta ja päättyy siihen, että suomalaisen miehen luonteen perustypologia onkin itse asiassa kylähulluuden typologia!

Heikki Ylikangas, joka tarkastelee kylähulluutta edellä mainitussa teoksessa historian näkökulmasta, luokittelee kyläoriginellit viiteen ryhmään. Ensimmäisen ryhmän muodostavat syystä tai toisesta mieleltään sairaat. Vanha agraarinen kyläyhteisö on ollut heidän suhteensa varsin suvaitsevainen, etenkin jos he ovat olleet oman kylän väkeä. Vieraspaiikkakuntalaisista saattoi koitua köyhäinhoitokuluja, ja sen tähden heitä saatettiin vierastaa. Mutta vain ympäristölleen vaarallisia todella kavahdettiin.

Toinen historiallinen tyyppi on politikoiva originelli, jollaisia Suomessa on ollut maailman sivu. Voisi arvella, että tällaiset useinkin sangen pienen vähemmistön edustajat olisivat väistyneet demokratian lisääntymisen myötä. Mutta näin ei näytä tapahtuneen. Kolmas Ylikankaan paljastama historiallisen originellin tyyppi on perisuomalainen käräjöpukari. Pitäjänhistorian kirjoittajat törmäävät kukin vuorollaan tällaisiin ihmisiin, joita on ollut kaikkina aikoina kaikkialla, eivätkä heidän ole kadonneet suomalaisen hulluuden kartalta. Heidän toimintansa on vain paljolti siirtynyt varsinaisesta oikeusprosessista oikeuskanslerille tehtäviin valituksiin.

Uskonnolliset eriseuralaiset ja heihin yhdistettävissä olevat filosofit ovat aiemmin olleet niin ikään erityisen luonteenomainen originellien luokka. Paavo Ruotsalainen on tyypillinen esimerkki siitä, miten paikallisesta kyläoriginellista tulee uskonnollinen auktoriteetti, »kolmen hiippakunnan piispa». Viides kyläoriginellien perustyyppi astuu historian näyttämölle 1800-luvulla, teollisuuden läpimurron aikana. Monenlaisilla keksijöillä, joista tunnetuimpia olivat ikiliikkujan ja lentotaidon keksijät, oli tuolloin sosiaalinen tilauksensa. He ovat muodostaneet originellien joukossa oman erikoislaatuisen ryhmänsä, jonka harrastukseen ulkopuoliset ovat yleensä suhtautuneet vähemmän vakavasti. Tämä johtuu siitä, että vasta sellainen keksintö, joka on johtanut konkreettiseen tulokseen tai sovellukseen, on voinut tuoda keksijälleen mainetta ja arvostusta.

Keksijäoriginellit

Ihmisen pyrkimykset voittaa painovoima ja oppia lentämään ovat keksintöjen historian jännittävimpiä ja ehkä hauskimpiakin lukuja. Meidänkin perinteemme tuntee muutamia, jotka kukin tavallaan ovat yrittäneet ratkaista lentämisen ongelmaa. Nakkilassa Tattaran kylässä eli sata vuotta sitten Tattaran nikkariksi kutsuttu mies, joka kertomusten mukaan oli yrittänyt lentää eräältä harjanteelta toiselle mutta oli lähtenyt lentoon liian matalalta ja törmännyt puihin. Mäntsälässä elänyt Pryynolffi-niminen mies oli tehnyt itselleen puujalat ja tuohesta siivet, mutta tallin katolta alkanut lento oli päättynyt kevättulvaiseen jokeen.

Lappajärvellä elänyt Poltettu-niminen mies oli rakentanut myös saranoilla toimivat siivet, mutta hänkään ei onnistunut pääsemään ilmailun historiaan. Hänen repliikkinsä jäi kuitenkin elämään kansan suussa: »Muuten ois menny, vaan en muistanut räpöttää.» Seuraavaksi Poltettu ryhtyi rakentamaan vesisuksia ja veden alla kulkevaa venettä. Hän oli lisäksi erittäin hyvä kaivertaja ja veistosten tekijä ja tunsikin raamattunsa pappejakin paremmin. Vanhemmilla päivillään hän keskittyi ikiliikkujan keksimiseen. Naapurien oli kuitenkin keskeytettävä hanke. Poltettu oli päässyt selville siitä, että laite kyllä toimisi, jos sen nivelet rasvattaisiin hänen oman akkansa aivoilla.

Maiju Lassilan vuonna 1915 kirjoittama kolmiosainen huvinäytelmä Ikiliikkuja osoittaa, miten luontevaa on keksijän rooliin hurahtaneiden avulla kertoa keskeisiä seikkoja yhteisön arvoista, asenteista ja sisäisistä jännitteistä. Nummisuutarin tapaisen käsityöläisperheen originelli isä ja poika, Hapatus ja Nisse, ovat paneutuneet ikiliikun ratkaisemiseen siinä määrin perusteellisesti, että perheen äitiä koko puuha alkaa harmittaa. Poika Nisse osaa kuitenkin perustella hanketta kirjanoppineeseen tapaan: »Sillä kuten historia todistaa kaikki suuret keksinnöt ovat saaneet alkunsa pienestä. Niinpä kuuluisa Neuhtooni keksi maan vetovoiman, kun näki omenan putoavan puusta ja Vatti taas keksi höyrykoneen oman eukkonsa hameesta. Oli pessyt eukkonsa hameen ja pannut sen yläpäästä kiinni sidottuna takan kohdalle kuivumaan niin kuivuessa syntynyt höyry kun ei ylhäältä päässyt pois, niin pullisti hameen ja alkoi nostaa ja silloin hoksasi Vatti, että ei se eukon hametta nosta muu kuin höyry.»

Kuten useimmilla ikiliikkujan keksijöillä myös Nissellä ja tämän isällä on teoriapuoli hallinnassa ja ratkaisu viimeistelyä vaille: »Luonnonlain mukaan on nimitään estevoima ja auttovoima aina tasan yhtä suuri ja ikiliikkujan voima perustuu siihen, että lisätään auttovoimaa, niin että se on voittopuolella. Kun tässä vaan erilaisilla pyöriillä ja renkailla ja vivuilla se seikka onnellisesti ratkaistaan, niin se alkaa ilman riitinkiäkin pyöriä. Konsti on läpeensä niin yksinkertainen. »Kun äiti kysyy pojalta, miten iankaikkisesti laitteen pitää pyöriä, vastaus on hieman epävarmempi: »Ainakin siksi kunnes nivelet kuluvat... tai sitten muusta luonnollisesta syystä rampautuu... Paitsi ei liikevoiman puuteessa.»

Lassila panee henkilönsä pohdiskelemaan myös keksintöjen yleistä merkitystä taloudelliselta kannalta. Monet, kuten kehrukoneen keksijä, ovat kuolleet köyhinä, mutta monet ovat myös rikastuneet: »Mies, joka keksi naisten hameen reunanauhan, ansaitsi sillä useita miljoonia, jotka sivumennen sanoen saavat miehet maksaa. Samoin ansaitsi kymmenen miljoonaa se, joka keksi naisten tunnetun hajuveden, ootokolonaksi kutsutun, turhanpäiväisen liirunlaarun.» Erityisen onnistunut oli nuppi-neulan keksiminen. Ikiliikkuja olisi kuitenkin se keksintö, joka tekisi höyrykoneen tarpeettomiksi. Sen hyöty laskettaisiin tuhansissa miljoonissa vuodessa. Mutta onnistuuko ihmisäly sen keksimään, kysytään näytelmässä? »Yhdet väittävät, että ei, mutta samaahan on uskottu ja väitetty jokaisesta muustakin keksinnöstä, siihen asti, kunnes se on keksitty. Joku aivan huomaamaton henkilö voi keksiä jonkin pikkuseikan, joka ratkaisee tuon kysymyksen.» Lassilan näytelmä on kirjoitettu ajankohtana, jolloin monet keksinnöt ja uutuudet tekivät tuloaan Suomen maaseudulle.

Pönttö-Eemeli huvitti Pohjois-Karjalan jätkiä puolituhmilla lauluillaan. Savottalaulaja säästi itseään tyhjällä peltipurkillä ja hänen rintaansa koristivat erilaiset merkit ja helyt. Eemeli menetti henkensä ryöstäjän käsissä, maalliset jäännökset löytyivät kätkeytynä risukasan alta. Kuva Hönttövaarasta v. 1954.

Ehkä tunnetuin suomalainen ikiliikkujan keksijä on sotamies Aarne Honkajoki, joka sotasairaalasta palattuaan ilmoittautuu täydennysmiehenä uudelleen sotilas-tehtäviin luutnantti Koskelan joukkueeseen vakaasti päättäneenä uhrata oman sekä sotasairaalassa pullosta saamansa veripalvelun veren isänmaansa ja kansansa vapauden hyväksi. Miehen henkilökohtaisiin varustuksiin kuuluvat jousipyssyn lisäksi repussa olevat puukapulat, valmistumaisillaan olevan ikiliikkujan osat.

Hän kertoo olevansa syvästi tietoinen keksintöön liittyvistä vaikeuksista mutta ei anna tämän lannistaa mieltään. Säännöllisesti toistuviin kysymyksiin, miten ikiliikkujan kehittyminen edistyy, keksijä kertoo työn olevan ratkaisuvaiheessa: »Odotan vain erään hämärän kohdan selviämistä. Kaikki muu asiassa on ratkaistua, mutta eräs pikku seikka on auki. En ole nimittäin voinut eliminoida taivaankappaleiden vetovoiman vaikutusta. Tyhjiössä, jossa eivät vetovoimat vaikuta, saisin liikkeen jatkumaan iankaikkisesti, mutta näissä oloissa täytyy keksiä jokin muu ratkaisu.»

Honkajoki vie hullun roolinsa arvokkaalla tavalla loppuun saakka. Kun joukkue vetäytymisvaiheessa pakkaa hätäisesti reppujaan, hän ei luovu palikoistaan: »Tämä voisi johtaa heidät oikeille jäljille. Kenties he ovat jo yhtä lähellä ratkaisua kuin minäkin.» Honkajoki kuuluu niihin sodan esiin nostamiin tyyppeihin, jotka Väinö Linnan sanoin olivat valmiit mihin hulluuteen tahansa saadakseen omansa ja toisten ajan kulumaan.

Tuntemattoman sotilaan rooligalleriassa Honkajoki on kieltämättä jonkun Viirilän ohella originellien erikoisimmasta päästä. Hänen omituisuutensa ei kuitenkaan ole Viirilän tavoin pelottavaa vaan ennen muuta ovelalla tavalla älyllistä, armeijan kielenkäyttöä ja ajatustottumuksia parodioivaa. Honkajoki täyttää erinomaisesti oman joukkueensa suljetussa miesyhteisössä ne tehtävät, jotka vanhaan on katsottu kyläyhteisössä kuuluneen kylähulluille. Hän laukoo totuuksia, joita muut eivät uskalla sanoa ääneen. Hänen käytöksensä on vapauttavan epäsovinnasta. Hän yrittää keksiä mahdottomana pidettyä, mikä on aina ollut varma tae päästä hullun kirjoihin.

Keksijöiden rinnalla myös innovaattorit, uutuuksien käyttöönottajat, saattavat joutua pilkan kohteeksi. Tunnetun kansanperinteen kerääjän Antti Nummen muistiinpanoista löytyy kertomus vanhemman polven innovaattorista Kuusis-Jussista, joka eli joskus 1900-luvun alkukymmenillä Vammalassa. Jussi oli siinä suhteessa kehityksen kärjessä, että hän hankki itselleen paikkakunnan ensimmäisen hautomakoneen. Jussi kiinnitti puhelinpylväisiin käsin kirjoittamiaan mainoslappuja, joissa luki »Hauron kanan poikasia omistani ja haurottajan munista». Lukijakunta kuuluu olleen taattu. Asia parani vielä, kun pikkupojat lisäsivät mainokseen: »Kananmunista myös.»

Kylähulluus ja kaupunkihulluus

Perinnearkistomme sisältävät tavattoman runsaasti kuvauksia erikoisista ihmisistä. Hupaisat kertomukset omalaatuisista ihmisistä ja heidän tempauksistaan ovat osoittaneet, missä hyvien tapojen ja asiallisen käyttäytymisen rajat kulkevat. Aivan samoin kuin hovinarrin myös kylähullun tehtävä oli rikkoa normeja, jotta muut osaisivat niitä noudattaa.

Kylähulluus on historiallisesti määräytyvä ilmiö, raja viisauden ja hulluuden välillä on aina veteen piirretty. Se, mikä nyt tuntuu normaalilta tai luontevalta, on aiemmin voinut olla kummallista ja hullua. Esimerkiksi kelpaa kesällä hiihto. Jossakin läntisellä Uudellamaalla Pellonpään herraksi kutsuttu originelli hiihteli vanhaan aikaan joka kesäaamu jokirantaan pitkä, musta palttoo päällä. Ja aina oli naapuri kysymässä, että kuinka sukset luistaa. Vastaus oli joka kerta sama: »Hyvin vaan mutta kyllä eilen luisti paremmin.» Nykyisin tuskin kukaan kummeksuu kesäistä rullasuksilla hiihtoa. Entisajan hullutuksesta on tullut tämän ajan totista vapaa-ajan harrastusta.

Kansanrunousarkiston kokoelmat sisältävät kylähulluuteen liittyvää tietoa agraarisen Suomen ajalta. Emme tarkoin tiedä, millaista nykyinen kaupunkihulluus oikeastaan on. Olisi tärkeätä kartoittaa tilanne: miksi ja miten yhteisöllinen hul-

luus on muuttunut. Kari Hotakaisen romaani Juoksuhaudantie kelpaa hyväksi johdatukseksi.

Kylähulluus on viime aikoina kiinnostanut ihmisiä. Se vetoaa valistuneeseen mielipiteeseen. Kylähullu tuulettaa luutuneita käsityksiämme hausalla tavalla, yksilöllisesti. Muut voivat ihailia kylähullun ideoita tai tekoja mutta torjua hänet henkilönä. Häneen ei tarvitse sitoutua. Kylähulluuden kautta yhteiskuntakritiikkiä voidaan esittää pehmeästi, normipoikkeavuuden käsittein. Olisi aika julkaista suomalaisten kylähullujen matrikkeli.

Kirjallisuutta

Klapp OE. The fool as a social type. Kirjassa: Coser LA, toim. The pleasures of sociology. New York, 1980.

Laaksonen P, Piela U, Lahti P, toim. Hullun kirjoissa: näkökulmia suomalaiseen kylähulluuteen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 508. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1989.

Saarinen T. Poikkeusyksilö ja kyläyhteisö: tutkimus Heikan Jussin (Juho Mäkärisen) elämästä ja huumorista. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 917. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2003.

PEKKA LAAKSONEN, professori
pekka.laaksonen@finlit.fi
Kansanrunousarkiston johtaja
Suomalaisen Kirjallisuuden Seura
PL 259, 00171 Helsinki

Millainen on hyvä lääkäri?

Hyvä lääkäri ei määrää tabletteja. **Niko.**

Hyvä lääkäri on kiva, kiltti ja auttavainen ja antaa valita, ottaako tabletteja vai nestettä. **Pia.**

Hyvä lääkäri ei huuda eikä tunge heti jäätelötikkua suuhun. **Katarina.**

Oma lääkäri on kiva ja verikokeet on kivoja. **Santtu.**

Hyvä lääkäri on meidän äiti. **Mikael.**

Hyvä lääkäri on viisas. **Valtteri.**

Hyvä lääkäri on sellainen, että se juttelee paljon. **Maiju.**

Minusta lääkärin pitäisi olla kiva, antavainen ja hellä. **Iida.**

Sellainen lääkäri on hyvä, joka auttaa ihmisiä. **Essi, Jani.**

Sellainen lääkäri on hyvä, joka ei satuta potilasta. **Juha.**

Sellainen lääkäri on hyvä, joka saa aika usein paranemaan. **Kiia.**

Sellaiset lääkärit ovat hyviä, jotka jaksavat kuunnella. **Heli.**

Kaikki lääkärit ovat hauskoja, jos he eivät ole kiukkuisia. **Noona.**